

แนวทางบูรณาการคติชนวิทยากับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น : กรณีศึกษา
เรื่องเล่าสงครามระหว่างสยามกับไทรบุรี ในสังคมไทยร่วมสมัย*
AN APPROACH TO INTEGRATING FOLKLORE AND LOCAL HISTORY:
A CASE STUDY OF THE WAR NARRATIVES BETWEEN SIAM AND
SAIBURI IN CONTEMPORARY THAI SOCIETY

พลกฤษณ์ วสีวิวัฒน์

Phollakrit Waseewiwat

สุภาวดี วสีวิวัฒน์

Supawadee Waseewiwat

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand

E-mail: phollakrit_was@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาแนวทางบูรณาการความรู้ทางคติชนวิทยากับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยนำเรื่องเล่าสงครามระหว่างสยามกับไทรบุรีมาเป็นกรณีศึกษาเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพตามระเบียบวิธีวิจัยทางคติชนวิทยา เก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง ตรัง สงขลา และสตูล พร้อมทั้งเก็บข้อมูลเอกสารมาประกอบการศึกษาด้วย ผลการวิจัยพบว่า เรื่องเล่าสงครามระหว่างสยามกับไทรบุรีได้บอกเล่าเหตุการณ์สู้รบซึ่งเชื่อว่าเคยเกิดขึ้นจริงในท้องถิ่นต่าง ๆ เรื่องเล่ากลุ่มนี้จึงมีคุณค่าทั้งในการศึกษาเชิงวัฒนธรรมในทางคติชนวิทยา และการศึกษาพัฒนาการของชุมชนในทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ทั้งยังทำให้เห็นว่าการศึกษาในสองสาขาวิชาข้างต้นมีความสัมพันธ์และมีศักยภาพที่เกื้อกูลกันได้ โดยในการวิจัยอาจนำความรู้ทั้งสองสาขาวิชามารบูรณาการกันใน 2 แนวทาง คือนำข้อมูลมาเชื่อมโยงกันในช่วงศึกษาวิเคราะห์ และนำวิธีการศึกษามาใช้ประกอบกัน การศึกษานี้ทำให้เห็นแนวทางบูรณาการความรู้ระหว่างสาขาวิชาคติชนวิทยากับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาเรื่องเล่าในท้องถิ่นในเชิงสหวิทยาการได้

คำสำคัญ: เรื่องเล่า, สงครามระหว่างสยามกับไทรบุรี, บูรณาการ, คติชนวิทยากับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

* Received 19 January 2023; Revised 19 March 2023; Accepted 26 March 2023

ABSTRACT

This research paper aimed to seek ways to integrate the knowledge of Folklore and Local History by bringing the narratives of the war between Siam and Saiburi as a case study. It was qualitative research and conducted under the research methodology in the folklore field. Field data were collected in Nakhon Si Thammarat, Phatthalung, Trang, Songkhla, and Satun provinces, along with collecting document data for the study. The results revealed that the narratives of the war between Siam and Saiburi were about the events of the battles, which were believed they actually happen in different localities. Therefore, these narratives were valuable in cultural studies, Folklore, and the study of community development in Local History. They also showed that the two disciplines were related and had the potential to complement each other. The knowledge of both fields may be integrated into two approaches: bringing information to link together in the analytical study and applying study methods to combine. This study revealed an approach to integrating knowledge between Folklore and Local History, which can be applied in interdisciplinary narrative studies.

Keywords: Narrative, The war between Siam and Saiburi, Integration, Folklore and Local History

บทนำ

เรื่องเล่าสงครามระหว่างสยามกับไทรบุรี (“ไทรบุรี” คืออีกชื่อหนึ่งของรัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย) ซึ่งบอกเล่าเหตุการณ์สู้รบระหว่างสองเมืองดังกล่าวในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ตอนต้น นับเป็นเรื่องเล่ากลุ่มหนึ่งที่พบหลากหลายสำนวนในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย ในปัจจุบัน ทั้งเล่าเหตุการณ์สู้รบ การเดินทัพ และการกวาดต้อนเชลย เช่น เรื่องบ้านค่ายและค่ายชาวไทร อำเภอบางปะยูง จังหวัดพัทลุง เล่าว่า “บริเวณตำบลดอนประดู่เคยเป็นที่สู้รบระหว่างกองทัพไทยกับกองทัพไทรบุรี ที่บุกเข้ามาตีเมืองพัทลุง ที่ตั้งค่ายทหารไทย ชาวบ้านเรียกว่าบ้านค่าย ส่วนที่ตั้งค่ายทหารไทรบุรี เรียกว่าค่ายชาวไทร ครั้งนั้นชาวบ้านได้ร่วมกับทหารไทยช่วยกันต่อสู้กับทหารเมืองไทร จนฝ่ายเมืองไทรต้องถอยออกไป” (พระครูกันตยาภิวัฒน์, 2565)

เรื่องเล่าข้างต้นบอกเล่าเหตุการณ์สู้รบระหว่างสยามกับไทรบุรี อันเชื่อกันว่าเคยเกิดขึ้นในพื้นที่ อีกทั้งอธิบายที่มาของชื่อบ้านนามเมืองซึ่งเชื่อมโยงกับการต่อสู้ครั้งนั้น เมื่อวิเคราะห์

ต่อไปยังทำให้เห็นความพยายามนำเสนอวีรกรรมของ “วีรบุรุษท้องถิ่น” ที่ช่วยปกป้องบ้านเมืองจากการรุกรานของข้าศึก ซึ่งเรื่องราวดังกล่าว ไม่ปรากฏการบันทึกไว้ในเอกสารทางประวัติศาสตร์ นัยหนึ่งอาจกล่าวได้ว่า “วีรบุรุษในเรื่องเล่า” เป็นการจำลองอุดมคติที่สังคมยกย่องมาไว้ในรูปแบบบุคคลอีกด้วย (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2536) เรื่องเล่ารูปแบบนี้ในทางคติชนวิทยาจัดเป็นนิทานพื้นบ้าน ประเภท “นิทานประจำถิ่น” ที่เล่าสืบทอดกันมา และไม่ทราบว่าเป็นผู้แต่ง ส่วนใหญ่ถ่ายทอดด้วยปาก แต่อาจถ่ายทอดด้วยการเขียนก็ได้ เป็นการเล่าจากความทรงจำได้ฟังต่อ ๆ กันมา มักเกี่ยวข้องหรือเป็นการอธิบายความเป็นมาของสิ่งต่าง ๆ และเป็นเรื่องราวที่เชื่อกันว่าเคยเกิดขึ้นจริงในท้องถิ่น (ประคอง นิมมานเหมินท์, 2545) เรื่องเล่าประเภทนี้ส่วนใหญ่มีนัยบ่งบอกความสัมพันธ์กับท้องถิ่น ทั้งที่เป็นบุคคลและสถานที่ จึงมีบทบาทในการอธิบายภูมินาม สร้างความภูมิใจและอัตลักษณ์ในท้องถิ่น (ศิริพร ณ ถลาง, 2558) ขณะที่ในทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นถือว่าเป็น “หลักฐานจากการบอกเล่า” ในลักษณะประเพณีบอกเล่าที่กล่าวถึงเหตุการณ์ ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนธรรมเนียมปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนานมาแล้ว โดยการถ่ายทอดในลักษณะคำพูดคำร้องสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน เป็นข้อมูลที่ผู้เล่าไม่ได้เห็นมาด้วยตัวเอง แต่ได้มาจากการเล่าต่อ ๆ กันมา จนในที่สุดอาจมีการจดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ข้อมูลลักษณะนี้ มีความหลากหลายซึ่งเป็นที่สะท้อนสภาพด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนความเชื่อของกลุ่มคน (ยงยุทธ ชูแว่น, 2562)

เรื่องเล่าสงครามระหว่างสยามกับไทรบุรีจึงเป็นข้อมูลที่มีคุณค่าทั้งในการศึกษาเชิงวัฒนธรรมในทางคติชนวิทยา และการศึกษาพัฒนาการของสังคมหรือชุมชนในทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ทั้งยังแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาในสาขาวิชาคติชนวิทยากับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มีศักยภาพเกื้อกูลต่อกัน และน่าจะสามารถนำมาบูรณาการกันในลักษณะการเชื่อมโยงสิ่งหนึ่งหรือหลายสิ่งเข้าเป็นส่วนประกอบของอีกสิ่งหนึ่งเพื่อให้สิ่งนั้นเกิดความสมบูรณ์ขึ้น มักเป็นการรวมส่วนประกอบย่อยที่มีความแตกต่างกันตั้งแต่ 2 องค์ประกอบขึ้นไป ให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของแกนหลักหรือส่วนทั้งหมดที่ใหญ่กว่า (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2563) อีกนัยหนึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการนำความรู้บางแง่มุมที่มีความสัมพันธ์กันจากทั้งสองสาขาวิชาดังกล่าวมารวมกันเพื่อให้ได้แนวทางใหม่ที่มีประโยชน์ในการศึกษาวิเคราะห์ทางวิชาการ อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจยังไม่พบการกล่าวถึงวิธีบูรณาการการศึกษาในสาขาวิชาคติชนวิทยากับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเข้าด้วยกันไว้อย่างเป็นหลักการชัดเจน ดังนั้น หากมีการแสวงหาวิธีบูรณาการการศึกษาในสาขาวิชาคติชนวิทยากับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในแง่ที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์เรื่องเล่าในท้องถิ่นก็น่าจะเป็นวิธีการที่จะทำให้เข้าใจความคิดความเชื่อของกลุ่มคนและพัฒนาการของชุมชนต่าง ๆ ได้อย่างลุ่มลึก รวมทั้งจะยังประโยชน์ต่อวงวิชาการในอนาคต

เมื่อทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่ผ่านมาทำให้ทราบว่า ยังไม่มีผลงานที่ศึกษาเรื่องเล่าสงครามระหว่างสยามกับไทรบุรีโดยเฉพาะ แต่มีงานวิชาการในทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษา

เหตุการณ์สงครามระหว่างสยามกับไทรบุรี โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) เช่น วิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับหัวเมืองประเทศราชมลายูในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. 2325-2411) (ทวีศักดิ์ ล้อมลิ้ม, 2515) วิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาจดหมายเหตุหลวงอุดมสมบัติในฐานะที่เป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ (พรชัย นาคสีทอง, 2548) บทความเรื่อง นครศรีธรรมราชกับหัวเมืองมลายู (ไทรบุรี) ในต้นรัตนโกสินทร์ ที่ชนะจากเอกสารต่างประเทศ (พรรณงาม เก้าธรรมาสาร, 2550) งานวิชาการเหล่านี้ ได้วิเคราะห์เอกสารที่บันทึกเหตุการณ์สงครามระหว่างสยามกับไทรบุรีเอาไว้ ทั้งที่เป็นพระราชพงศาวดาร จดหมายเหตุ บันทึกของข้าราชการสยาม ตลอดจนเอกสารของชาวต่างชาติ เพื่อที่จะอธิบายเหตุการณ์สงครามในแง่มุมต่าง ๆ กระนั้นก็ดี ไม่พบการศึกษาเหตุการณ์สงครามระหว่างสยามกับไทรบุรีที่ถ่ายทอดในรูปแบบมุขปาฐะ และไม่ปรากฏการวิเคราะห์เรื่องเล่าสงครามระหว่างสยามกับไทรบุรีในเชิงคติชนวิทยา ทั้งยังไม่มีผลงานที่เสนอแนวทางการศึกษาในสาขาวิชาคติชนวิทยากับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่องเล่ากลุ่มนี้ด้วยวิธีการทางคติชนวิทยา และแสวงหาแนวทางการความรู้ระหว่างสองสาขาวิชาข้างต้นเข้าด้วยกัน เพื่อประโยชน์ในการวิจัยเชิงสหวิทยาการทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อแสวงหาแนวทางการความรู้ทางคติชนวิทยากับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยนำเรื่องเล่าสงครามระหว่างสยามกับไทรบุรีมาเป็นกรณีศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ตามระเบียบวิธีวิจัยทางคติชนวิทยา (Folklore Approach) โดยใช้ข้อมูลจากภาคสนาม (Field Research) ด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อีกทั้งรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) มาประกอบการศึกษาด้วย มีลำดับขั้นตอนการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องเล่าในสังคมไทยร่วมสมัย แนวคิดและทฤษฎีทางคติชนวิทยา เหตุการณ์สงครามระหว่างสยามกับไทรบุรี และความสัมพันธ์ระหว่างคติชนวิทยากับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการวิจัย

2. กำหนดพื้นที่ในการศึกษา ประกอบด้วย พื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามซึ่งปรากฏเรื่องเล่าเหตุการณ์สงครามระหว่างสยามกับไทรบุรี ได้แก่ จังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง ตรัง สงขลา และสตูล รวมถึงแหล่งเก็บข้อมูลเอกสาร ซึ่งบันทึกเรื่องเล่าสงครามระหว่างสยามกับไทรบุรีไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ทั้งหนังสือ วารสาร งานวิจัย เอกสารประชาสัมพันธ์ และงานเขียนในเว็บไซต์ต่าง ๆ

3. กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นผู้รู้ในชุมชน ด้วยวิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ได้แก่ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา หรือประชาชนทั่วไปที่สามารถเล่าเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับสงครามระหว่างสยามกับไทรบุรีในพื้นที่นั้น ๆ ได้ รวมทั้งใช้วิธีคัดเลือกแบบสโนว์บอลล์ (snowball sampling) ให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มแรกเสนอผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มต่อไปที่สามารถเล่าเรื่องราวข้างต้นได้ กำหนดจำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญจังหวัดละ 4 คน จำนวน 5 จังหวัด รวมทั้งสิ้น 20 คน

4. เก็บรวบรวมข้อมูล โดยเก็บข้อมูลภาคสนาม สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่ศึกษาในช่วง พ.ศ. 2564 - 2565 ด้วยวิธีสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non-Structured Interview) เก็บข้อมูลเรื่องเล่าหนึ่งเรื่องจากผู้ให้ข้อมูลอย่างน้อยหนึ่งคน เพื่อเป็นข้อมูลไว้สอบทานกัน อีกทั้งจะตรวจสอบความสอดคล้องและความถูกต้องของข้อมูล โดยใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulate) พร้อมนำเอกสารทางประวัติศาสตร์และผลงานการศึกษาเหตุการณ์สงครามระหว่างสยามกับไทรบุรีในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่เชื่อถือได้มาใช้ในการตรวจสอบข้อมูล โดยเลือกเรื่องเล่าสำนวนที่มีเนื้อหาสมบูรณ์มาเป็นตัวแทนของเรื่องนั้น ๆ อีกทั้งเก็บข้อมูลเอกสารที่บันทึกเรื่องเล่าสงครามระหว่างสยามกับไทรบุรีเอาไว้จากแหล่งต่าง ๆ ดังกล่าวด้วย

5. กำหนดขอบเขตด้านข้อมูลในการศึกษา จากการเก็บรวบรวมข้อมูล พบเรื่องเล่าสงครามระหว่างสยามกับไทรบุรี ทั้งที่เป็นเรื่องที่เล่าสืบต่อกันมาในรูปแบบมุขปาฐะ และเรื่องที่น่าเรื่องเล่าในรูปแบบมุขปาฐะมาบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร จำนวน 56 เรื่อง สามารถจำแนกเนื้อหาของเรื่องเล่าตามลำดับเหตุการณ์ ออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ดังนี้

กลุ่มเรื่องเล่าเหตุการณ์ก่อนการสู้รบ พบจำนวน 13 เรื่อง ประกอบด้วยเรื่องเล่าการเกณฑ์ไพร่พลไปสู้รบ การสร้างขวัญกำลังใจให้แก้ทหาร และการเดินทางไปสู้รบ

กลุ่มเรื่องเล่าเหตุการณ์ระหว่างการสู้รบ พบจำนวน 23 เรื่อง ประกอบด้วยเรื่องเล่าการสู้รบระหว่างทหารทั้งสองฝ่าย การเผาทำลายบ้านเมือง และการลี้ภัยสงคราม

กลุ่มเรื่องเล่าเหตุการณ์หลังการสู้รบ พบจำนวน 20 เรื่อง ประกอบด้วยเรื่องเล่าการกวาดต้อนเชลย การฉลองชัยชนะ และการทำบุญไถ่บาป

ผู้วิจัยนำเรื่องเล่าที่กล่าวถึงเหตุการณ์สงครามระหว่างสยามกับไทรบุรีทั้งหมดดังกล่าวมาเป็นกลุ่มข้อมูลในการศึกษา

6. วิเคราะห์ข้อมูล โดยนำวิธีการศึกษาเรื่องเล่า วิธีวิทยาการศึกษาอนุภาคในทางคติชนวิทยา ทฤษฎีโครงสร้างตำนานของคลอด เลวี-สเตราส์ (Claude Levi-Strauss) แนวคิดในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และแนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างคติชนวิทยากับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น มาเป็นกรอบความคิดในการศึกษา เพื่อแสวงหาแนวทางบูรณาการความรู้ทางคติชนวิทยากับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จากนั้นนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

เรื่องเล่าสงครามระหว่างสยามกับไทรบุรีที่รวบรวมได้ จำนวน 56 เรื่อง ทั้งหมดมีเนื้อหาสอดคล้องกับเหตุการณ์สงครามระหว่างสยามกับไทรบุรีตามที่บ้านทีกไว้ในเอกสารทางประวัติศาสตร์ ส่วนใหญ่บอกเล่าเหตุการณ์สงครามในช่วงเวลาหนึ่ง โดยกล่าวถึงเหตุการณ์สงครามไว้อย่างกว้าง ๆ ไม่ได้ระบุว่าสงครามระหว่างสยามกับไทรบุรีในเรื่องเล่าเป็นเหตุการณ์ครั้งใดและเกิดขึ้นเมื่อไร ซึ่งการเล่าเรื่องแบบนี้เป็นลักษณะสำคัญของเรื่องเล่าที่เจตนาจะบอกเล่าเหตุการณ์มากกว่าที่จะระบุช่วงเวลาที่เกิดเหตุไว้อย่างชัดเจนในลักษณะการบันทึกเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ กระนั้นก็ดี เรื่องเล่าจำนวนหนึ่งได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับฉากของเหตุการณ์ไว้ด้วย ซึ่งเมื่อนำมาเทียบกับเอกสารทางประวัติศาสตร์ทำให้ทราบว่าจะน่าจะเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงใด ฉะนั้น อาจกล่าวได้ว่า เหตุการณ์หลักในเรื่องเล่าสงครามระหว่างสยามกับไทรบุรีเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้ เรื่องเล่ากลุ่มนี้จึงยังคงทำหน้าที่บันทึกเหตุการณ์สงครามในแง่ใดแง่หนึ่ง หรือเหตุการณ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับสงครามครั้งนั้นเอาไว้ ทำให้ทราบรายละเอียดของสงครามจากอีกด้านหนึ่ง

เหตุการณ์สงครามระหว่างสยามกับไทรบุรี ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีลำดับเหตุการณ์โดยสังเขปดังนี้

“ไทรบุรี” หรือ “เกดะห์” (Kedah) เป็นเมืองทางฝั่งทะเลตะวันตกเฉียงเหนือของคาบสมุทรไทย - มาเลย์ ในอดีตเคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรลังกาสุกะ จนเมื่อสมาพันธรัฐศรีวิชัยเรืองอำนาจ ลังกาสูกะจึงเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของศรีวิชัยในช่วงพุทธศตวรรษที่ 14 - 15 บริเวณนี้ปรากฏหลักฐานการนับถือศาสนาฮินดูและศาสนาพุทธ ก่อนจะเปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลามในราวพุทธศตวรรษ 20 โดยเกดะห์หันไปหาการสนับสนุนจากมะละกา จนกระทั่งโปรตุเกสโจมตีมะละกา ทำให้มะละกาเสื่อมลง เมืองต่าง ๆ ต้องหาที่พึ่งใหม่ เกดะห์จึงมาเป็นเมืองประเทศราชของกรุงศรีอยุธยา นับแต่นั้น

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น พระยาไทรบุรี (ปะแงรัน) ปกครองเมืองมาได้ระยะหนึ่ง เริ่มสมคบกับพม่าและคิดแข็งเมือง พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงทราบเรื่อง จึงให้เจ้าพระยาบวรราชนครราชสีมา (น้อย) ในฐานะผู้ควบคุมดูแลเมืองไทรบุรียกทัพไปปราบ เจ้าพระยาไทรบุรี (ปะแงรัน) หนีไปยังเกาะปีนังเพื่อขอความช่วยเหลือจากอังกฤษซึ่งมาขอเช่าเกาะปีนังจากไทรบุรีเป็นแหล่งกระจายสินค้า รัชกาลที่ 2 โปรดเกล้าฯ ให้พระยาภักดีบริรักษ์ (แสง) บุตรของ พระยาบวร (น้อย) เป็นเจ้าพระยาไทรบุรีแทน

สงครามครั้งที่ 1 พ.ศ. 2374 : การแต่งตั้งพระยาภักดีบริรักษ์ (แสง) เป็นผู้ปกครองเมืองไทรบุรีทำให้ราชวงศ์ของไทรบุรีและชาวเมืองไม่พอใจสยามเป็นอย่างมาก เจ้าพระยาไทรบุรี (ปะแงรัน) สนับสนุนตนกูเดนซึ่งเป็นหลานชายก่อกบฏบุกไปโจมตีไทรบุรี พระยาภักดีบริรักษ์ (แสง) ดำเนินทัพไม่ไหว ถอยมาอยู่ที่เมืองพัทลุง ตนกูเดนสามารถครอบครองไทรบุรีสำเร็จ ครานั้นหัวเมืองมลายูทั้งที่เคยอยู่ในการปกครองของปัตตานี รวมทั้งกลันตันและตรังกานู

ก่อนปฏิบัติตามไทรบุรีด้วย รัชกาลที่ 2 โปรดเกล้าฯ ให้ยกกองทัพลงไปปราบ กองทัพเรือถึงสงขลา ก็ทราบข่าวว่าเจ้าพระยานคร (น้อย) ยกทัพไปตีไทรบุรีคืนมาได้แล้ว จากนั้นเจ้าพระยานคร (น้อย) ได้ให้พระยาภักดีบริรักษ์ (แสง) กลับไปว่าการเมืองไทรบุรีตามเดิม

สงครามครั้งที่ 2 พ.ศ. 2381 : เจ้าพระยาไทรบุรี (ปะแงรัน) สนับสนุนตนกุมหะหมัด สหัตและตนกูอับลลาล์ ผู้เป็นหลานโงมตีไทรบุรีอีกครั้งหนึ่ง ร่วมกับชาวเมืองไปชักชวน หัวหน้ามาลีซึ่งเป็นหัวหน้าโจรสลัดอยู่ทางเมืองภูเก็ต ครั้งนั้นเจ้าเมืองต่าง ๆ เดินทางเข้าไปร่วมงาน ถวายพระเพลิงพระศพสมเด็จพระศรีสุลาไลยสมเด็จพระชนนีพันปีหลวงที่กรุงเทพฯ พวกของ เจ้าพระยาไทรบุรี (ปะแงรัน) ได้โอกาสยกกำลังเข้าโจมตีไทรบุรี พระยาภักดีบริรักษ์ (แสง) สู้ไม่ได้ ต้องถอยหนีมายังพัทลุงอีกครั้ง ฝ่ายหัวหน้ามาลียกกำลังยึดเมืองตรังไว้ได้ตนกูอับลลาล์ ตีเมืองต่าง ๆ จนถึงฝั่งทะเลตะวันออก พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงทราบข่าว โปรดเกล้าฯ ให้ผู้ว่าราชการหัวเมืองทางใต้กลับเมืองเพื่อมาป้องกันเหตุร้าย และให้เจ้าพระยานคร (น้อย) นำกำลังทหารไปปราบ กองทัพจากนครศรีธรรมราชสามารถยึดไทรบุรีกลับคืนมาได้ ตนกูอับลลาล์ และพวกที่กำลังล้อมเมืองสงขลาอยู่ เมื่อทราบข่าวว่ากองทัพจาก นครศรีธรรมราช สามารถปราบไทรบุรีได้แล้วต่างหวาดกลัว จึงพากันแตกหนีไป การสู้รบ จึงสงบลง (ทวีศักดิ์ ล้อมลิ้ม, 2515); (อุดม นิปரியาย, 2521); (Winstedt, R. O., 1920)

เรื่องเล่าสงครามระหว่างสยามกับไทรบุรีในปัจจุบันเป็นเรื่องเล่าสืบทอดกันมาในแบบ มุขปาฐะ หรือที่บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรก็เป็นการนำเรื่องเล่าแบบมุขปาฐะมาจดบันทึกไว้ในชั้นหลังเมื่อไม่นานมานี้ ไม่ได้จดจารในช่วงที่เกิดเหตุการณ์ เรื่องเล่ากลุ่มนี้จึงยังคงมีลักษณะ เป็นเรื่องเล่าที่อาจมีการแต่งเติมรายละเอียดของบางเหตุการณ์ การจะถือว่าเรื่องเล่าเป็น ข้อเท็จจริงในทางประวัติศาสตร์ทั้งหมดจำเป็นต้องสอบทานกับหลักฐานอื่น ๆ อย่างละเอียด รอบคอบ อย่างไรก็ดี ด้วยเรื่องเล่าสงครามระหว่างสยามกับไทรบุรีมีทั้งข้อเท็จจริงและอาจมี เหตุการณ์ที่เสริมแต่งขึ้นมารวมอยู่ด้วย เรื่องเล่าจึงทำหน้าที่ทั้งบอกเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ในครั้งนั้น และเป็นเรื่องราวที่แฝงความคิด ความเชื่อ และจินตนาการของผู้คนไว้ด้วย

ยิ่งกว่านั้น เรื่องเล่าสงครามระหว่างสยามกับไทรบุรียังมีคุณค่าทั้งในเชิงคติชนวิทยา และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อีกทั้งแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างศาสตร์ทั้งสองที่มีประโยชน์ ต่อกัน เมื่อนำเรื่องเล่ากลุ่มนี้มาเป็นกรณีศึกษาในการแสวงหาวิธีบูรณาการความรู้ระหว่าง สองสาขาวิชา ทำให้พบวิธีบูรณาการความรู้ จำนวน 2 แนวทางสำคัญ ดังนี้

1. บูรณาการโดยนำข้อมูลมาเชื่อมโยงกันในชั้นศึกษาวิเคราะห์

แนวทางที่หนึ่งเป็นการบูรณาการโดยนำข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและข้อมูลคติชน วิทยามาเชื่อมโยงกัน เพื่อศึกษาวิเคราะห์ในประเด็นต่าง ๆ แบ่งออกเป็น 2 แนวทางย่อย ดังนี้

1.1 นำข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาเชื่อมโยงในการวิเคราะห์และตีความข้อมูลคติชนวิทยา

ในการศึกษาข้อมูลคติชนวิทยาอาจนำข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมาเชื่อมโยงในการวิเคราะห์และตีความด้วย ดังจากการศึกษาพบว่า เรื่องเล่าสงครามระหว่างสยามกับไทรบุรีเป็นเรื่องที่เล่าสืบต่อกันมา เช่นเดียวกับข้อมูลคติชนวิทยาชนิดอื่นซึ่งสืบทอดต่อกันมาจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ข้อมูลคติชนวิทยาจึงเกี่ยวข้องกับเรื่องราวในอดีต ทั้งที่เป็นอดีตอันไกลโพ้นและที่เพิ่งผ่านมาไม่นานนัก อาจเป็นไปในลักษณะการบันทึกเหตุการณ์ครั้งก่อนเอาไว้ หรือแฝงไว้ด้วยความคิดความเชื่อของผู้คนในแต่ละยุคสมัย การศึกษาข้อมูลคติชนวิทยาที่ปรากฏในสังคมร่วมสมัย นอกจากจะทำให้ทราบเหตุการณ์ตามยุคสมัยในท้องเรื่อง อันเป็นข้อมูลท้องถิ่นที่ถ่ายทอดผ่านข้อมูลคติชนวิทยาอย่างตรงไปตรงมาแล้ว บางครั้งข้อมูลคติชนวิทยาก็มีความหมายในระดับลึกซึ้งอยู่ ซึ่งต้องอาศัยการตีความโดยเชื่อมโยงกับบริบททางสังคมในท้องถิ่น ทั้งนี้ ข้อมูลที่ทำให้เห็นลักษณะเฉพาะและพัฒนาการของชุมชนได้ดีที่สุด ก็คือประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นนั้น ๆ ข้อมูลดังกล่าวมีประโยชน์ในการพิจารณาความหมายของข้อมูลคติชนวิทยาช่วยให้เข้าใจ “สาร” ที่กลุ่มคนต้องการจะสื่อผ่านข้อมูลคติชนวิทยาประเภทต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับความเห็นของ อาทิตย์ เจียมรัตตัญญู ที่ว่า ประวัติศาสตร์ฉายให้เห็นมิติทางการเมืองของคติชนวิทยาโดยแสดงความเชื่อมโยงระหว่างการผลิตความรู้แบบศาสตร์สมัยใหม่กับการสถาปนาและต่อรองความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ประวัติศาสตร์จึงชี้ชวนให้นักคติชนวิทยา ตั้งคำถามว่าข้อมูลคติชนวิทยาเคยถูกนำมารับใช้ ผู้ใดหรือไม่และด้วยอุดมการณ์แบบใด (อาทิตย์ เจียมรัตตัญญู, 2564)

ยกตัวอย่างการศึกษาเรื่องเล่าสงครามระหว่างสยามกับไทรบุรี ในแง่หนึ่ง ทำให้ทราบเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสงครามที่เกิดขึ้นในหลายพื้นที่ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่เป็นเหมือนกับภาพเล็ก ๆ ของสงครามที่กระจุกกระจายอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ยังไม่สามารถปะติดปะต่อเป็นภาพใหญ่ที่แสดงให้เห็นลำดับเหตุการณ์สงครามโดยรวมได้ เหตุนี้ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องค้นคว้าประวัติศาสตร์ชาติ ทั้งจากพระราชพงศาวดารและเอกสารของข้าราชการ เพื่อจะได้ทราบความเป็นมาของสงครามและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในภาพรวม พร้อมสืบค้นข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อจะได้รู้ถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นต่าง ๆ เมื่อได้ข้อมูลทั้งสองส่วนมาแล้ว ทำให้เข้าใจเหตุการณ์สงครามครั้งนั้นได้ดีขึ้น ดังพบว่า ประวัติศาสตร์ชาติจะบันทึกข้อมูลไว้ในแง่เมืองไทรบุรีซึ่งเป็นเมืองประเทศราชของสยาม ยกทัพมาโจมตีหัวเมืองที่อยู่ในการปกครองจึงจำเป็นที่สยามต้องรวบรวมกำลังพลขับไล่ “กบฏ” ออกไป ขณะที่ฝ่ายไทรบุรีระบุว่าเหตุที่ต้องทำเช่นนั้น เพราะถูกสยามบีบบังคับและรุกราน ปรากฏในหนังสือที่เจ้าพระยาไทรบุรี (ปะแฉวัน) เขียนถึงกับตันเจม โลว์ ในครั้งที่ต้องหนีจากไทรบุรีไปอยู่ที่ปีนัง ความว่า “ข้าพเจ้าได้รับความทุกข์ยาก...มันเป็นการดีที่ข้าพเจ้าจะตายด้วยน้ำมือ

ของสยาม ผู้ซึ่งช่วงชิงสิทธิของข้าพเจ้า ดีกว่าที่ข้าพเจ้าจะมีชีวิตอยู่ด้วยความยากจนที่ป็นัง” (อุดม นิปริยาย, 2521)

เมื่อนำข้อมูลทางประวัติศาสตร์ทั้งสองแหล่งมาประกอบการวิเคราะห์เรื่องเล่า ทำให้เห็นว่า เรื่องเล่าส่วนใหญ่ที่พบในพื้นที่ศึกษาต่างให้ข้อมูลว่า การสู้รบครั้งนั้นมีที่มาจาก กองทัพไทรบุรีเป็น “กบฏ” ไม่ยอมอยู่ในการปกครองของสยามอีกต่อไป ทั้งยังคิดที่จะเข้ามาครอบครองดินแดน จึงจำเป็นที่กองทัพสยามและกองกำลังในหัวเมืองต่าง ๆ ต้องช่วยกันต่อสู้เพื่อขับไล่ศัตรูออกไป เช่นเรื่องประวัติจอมชัยภักดีพลเดช (ชุด) เล่าว่า “พระยาไทรบุรีปะแงรัน ดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองไทรบุรี ซึ่งเคยมีความอ่อนน้อมต่ออาณาจักรไทย เริ่มมีการปฏิบัติตัวออกห่างคิดไม่ซื่อ เหตุการณ์นี้ตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าเมืองทางใต้สามเมือง อันประกอบไปด้วย สงขลา พัทลุง และนครศรีธรรมราช ผนึกกรมกำลังกองทัพทั้งสามเมืองออกไปปราบปรามกบฏ” (พอฟล อุลพันธุ์, 2563) กระนั้นก็ตาม หากนำข้อมูลจากทางฝ่ายไทรบุรีมาประกอบการพิจารณาพบว่า การต่อสู้ของทหารไทรบุรีมีลักษณะไม่ต่างจากการสู้รบ เพื่อปลดปล่อยตัวเองจากสยาม นักรบไทรบุรีจึงเป็นผู้กล้าที่ลุกขึ้นมาปกป้องบ้านเมืองของตนเช่นกัน สงครามระหว่างสยามกับไทรบุรีในเรื่องเล่าจึงมิใช่แค่เพียงการต่อสู้ระหว่างเจ้าเหนือแผ่นดินกับประเทศราชที่แข็งเมืองเท่านั้น ทว่ายังมีนัยของการต่อสู้ต่อรองความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐสยามกับรัฐมลายูในคาบสมุทรมหานี้อีกด้วย

จะเห็นได้ว่าประเด็นการต่อสู้ต่อรองระหว่างรัฐสยามกับรัฐมลายูที่ซ่อนเร้นอยู่ในเรื่องเล่า หากไม่ได้นำข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจากทั้งสองฝ่ายมาประกอบการศึกษาก็อาจทำให้ทราบความหมายของเรื่องเล่าแค่เพียงว่ากล่าวถึงเหตุการณ์กองทัพสยามไปปราบกองทัพไทรบุรีที่แข็งข้อ แต่เมื่อนำข้อมูลทางประวัติศาสตร์มาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลคติชนวิทยาทำให้เข้าใจความหมายของเรื่องเล่าในแง่มุมที่หลากหลายมากขึ้น

1.2 นำข้อมูลคติชนวิทยามาเชื่อมโยงในการศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ในการศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอาจนำข้อมูลคติชนวิทยามาใช้ประกอบการศึกษาวิเคราะห์ได้ ดังพบว่า เรื่องเล่าสงครามระหว่างสยามกับไทรบุรีที่รวบรวมได้ ส่วนหนึ่งเป็นเรื่องที่เล่าสืบทอดกันมาในรูปแบบมุขปาฐะ อีกส่วนหนึ่งเป็นเรื่องเล่าในรูปแบบมุขปาฐะมาบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร อย่างไรก็ตาม เรื่องเล่าทั้งหมดก็มีพื้นฐานมาจากการถ่ายทอดด้วยวิธีมุขปาฐะ ไม่สามารถระบุแหล่งกำเนิดได้อย่างแน่ชัด ข้อมูลลักษณะนี้ใกล้เคียงกับ “หลักฐานจากการบอกเล่า” ในทางการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อันเป็นหลักฐานชนิดหนึ่งในประเภทหลักฐานที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งการศึกษาในทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้ความสำคัญ นอกเหนือไปจากตำนานและพงศาวดาร เอกสารทางการปกครองหรือเอกสารราชการ และเอกสารของเอกชนที่จัดอยู่ในประเภทหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร

หลักฐานจากการบอกเล่าเป็นหลักฐานที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นปัจจุบัน เพราะสังคมให้ความสำคัญและสนใจเรื่องราวของท้องถิ่นในช่วงการเปลี่ยนแปลงที่ร่วมสมัยมากขึ้น (ยงยุทธ ชูแว่น, 2562) ข้อมูลคติชนวิทยาไม่ว่าจะเป็นนิทานพื้นบ้าน เพลงพื้นบ้าน ปริศนา คำทาย ตลอดจนงานพื้นบ้าน ถือเป็นหลักฐานที่ได้มาจากการเพื่อบอกเล่าซึ่งเป็นข้อมูลที่ถ่ายทอดเรื่องราวของเหตุการณ์ ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนธรรมเนียมปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมานานมาแล้ว เป็นข้อมูลที่ผู้เล่าไม่ได้เห็นมาด้วยตัวเอง แต่ได้มาจากการเล่าต่อ ๆ กันมา จนในที่สุดอาจมีการจดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร สิ่งเหล่านี้มีประโยชน์ต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในแง่ข้อมูลคติชนวิทยามักมีที่มาจาก การนำเรื่องราวที่อยู่ในท้องถิ่นมาถ่ายทอด เปรียบเทียบ หรือแต่งขยายความ ทำให้ข้อมูลคติชนวิทยาส่วนหนึ่งทำหน้าที่บันทึกสภาพสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของท้องถิ่นในช่วงเวลานั้น ๆ เอาไว้ ข้อมูลคติชนวิทยาจึงสามารถนำมาใช้ประกอบการอธิบายสภาพของท้องถิ่นให้เห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันแม้ว่าข้อมูลคติชนวิทยาอีกส่วนหนึ่งไม่ได้นำเสนอสภาพสังคมอย่างตรงไปตรงมา แต่หากวิเคราะห์ตีความในเชิงลึกก็ทำให้ทราบความคิดความเชื่อของกลุ่มคนในท้องถิ่นที่แฝงอยู่ในข้อมูลคติชนวิทยา ซึ่งสามารถนำมาอธิบายแง่มุมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนในท้องถิ่น อันจะส่งผลให้การศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นไปอย่างลุ่มลึก และช่วยเติมเต็มช่องว่างของการศึกษาที่ข้อมูลเอกสารมีอยู่อย่างจำกัดให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นได้

ดังนั้น ข้อมูลคติชนวิทยาจึงสามารถนำมาใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในแบบการศึกษาประวัติศาสตร์บอกเล่า (Oral History) อันเป็นแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์รูปแบบหนึ่งที่อาศัยการเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่าจากผู้อยู่ในเหตุการณ์ หรือได้รับฟังจากผู้ที่เคย (สิบแสง พรหมบุญ, 2527) ประวัติศาสตร์บอกเล่าเป็นประวัติศาสตร์ที่มีความรู้สึกจับต้องได้ และมีความทรงจำของคนในชุมชนรวมอยู่ด้วย ทั้งความทรงจำที่ดี ความภาคภูมิใจ และความเจ็บปวด ข้อมูลจากการบอกเล่าที่ นักประวัติศาสตร์ต้องการประกอบไปด้วยอัตชีวประวัติและชีวประวัติของบุคคลที่น่าสนใจหรือเกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งที่ศึกษาหรือเหตุการณ์ที่อยู่ในความทรงจำของคนในท้องถิ่น โดยข้อมูลบอกเล่าครอบคลุมมิติต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ทั้งชีวิตส่วนตัว ครอบครัว เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม ฯลฯ (วศิน ปัญญาวุธตระกูล, 2562) ยกตัวอย่างการเก็บข้อมูลเรื่องเล่าสงครามระหว่างสยามกับ ไทบุรี ผู้วิจัยพบเรื่องเล่าหลังเหตุการณ์สู้รบที่กล่าวถึงการกวาดต้อนชาวไทบุรีให้ไปอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ จำนวนหลายเรื่อง เป็นต้นว่า เรื่องบ้านฉาง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เล่าว่า “ในสมัยเจ้าพระยานครยกกองทัพไปตีไทบุรีได้รับชัยชนะ ก็ได้นำเชลยศึกมาไว้ที่บ้านฉางเดี๋ยวนี้ เพราะให้เชลยเหล่านั้นทำนาให้และเมื่อเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จก็เอาข้าวเปลือกใส่เก็บไว้ในยุ้งฉางที่สร้างไว้สองฝั่งคลอง แล้วแต่งตั้งให้มีหัวหน้าทำหน้าที่ดูแลยุ้งฉางนั้นด้วย เรียกกันว่านายฉาง ดังนั้นฉางชาวนั้นก็กลายเป็นชื่อของหมู่บ้านเรียกว่า

บ้านฉาง” (อำพร ธุระเจน, 2521) เรื่องเล่ากลุ่มนี้ได้ให้รายละเอียดการอพยพไปจนถึงการไปอยู่ในตำบลและหมู่บ้านต่าง ๆ ขณะที่เอกสารทางประวัติศาสตร์จะกล่าวถึงเพียงการให้ไปอยู่ในหัวเมือง ข้อมูลนี้ทำให้ทราบสภาพความเป็นอยู่ของผู้คน ความรู้สึกนึกคิดของคนที่อยู่ในสมัยนั้น ๆ ต่อเหตุการณ์สู้รบที่เกิดขึ้น ตลอดจนทราบประวัติการตั้งถิ่นฐานของหลายชุมชนว่ามีความเป็นมาอย่างไร และเข้าใจถึงพัฒนาการของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้ดียิ่งขึ้น

2. บัณฑิตการศึกษานำวิธีการศึกษา (การรวบรวม จำแนก จัดระเบียบ วิเคราะห์ ตลอดจนตีความ) มาใช้ประกอบกัน

แนวทางที่สองเป็นการบัณฑิตการศึกษานำวิธีการศึกษาในทางคติชนวิทยาหรือในทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นวิธีการศึกษาเสริมมาใช้ประกอบวิธีการศึกษาหลัก เพื่อเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ประเด็นต่าง ๆ แบ่งออกเป็น 2 แนวทางย่อย ดังนี้

2.1 นำวิธีการศึกษาทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาประกอบวิธีการศึกษาทางคติชนวิทยา

เรื่องเล่าสงครามระหว่างสยามกับไทรบุรีเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ในการศึกษาทางคติชนวิทยาในแง่บอกเล่าเหตุการณ์ที่เชื่อกันว่าเคยเกิดขึ้นจริงในท้องถิ่น ทั้งยังแฝงความคิด ความเชื่อและจินตนาการของผู้คนไว้ด้วย กระนั้นก็ดี การศึกษาทางคติชนวิทยาส่วนใหญ่มุ่งทำความเข้าใจความหมายของข้อมูลคติชนวิทยาและบทบาทหน้าที่ที่มีต่อผู้คนในยุคสมัยนั้น ๆ แต่บางครั้งก็ขาดการอธิบายถึงการคลี่คลายของข้อมูลเหล่านั้น ในยุคสมัยต่อมา ทำให้ทราบเรื่องราวและความคิด ความเชื่อของกลุ่มคนเพียงช่วงเวลาหนึ่ง ทว่าไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงที่ส่งต่อมาถึงปัจจุบัน กรณีนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นข้อจำกัดของผลงานการศึกษาทางคติชนวิทยาจำนวนหนึ่ง ดังนั้น ในการศึกษาทางคติชนวิทยาอาจต้องนำวิธีการวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นซึ่งศึกษาทั้งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งและการคลี่คลายของเหตุการณ์นั้นในเวลาต่อมา มาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคติชนวิทยาอันน่าจะช่วยให้เข้าใจความคิดความเชื่อของผู้คนโดยรวมได้ดียิ่งขึ้น

ยงยุทธ ชูแว่น กล่าวว่า ในการวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์จะต้องอธิบายเรื่องราวต่าง ๆ ที่ศึกษาให้เห็นภาพอย่างชัดเจนอย่างน้อยสองส่วนหรือสองยุคในเชิงเปรียบเทียบ กล่าวคือ *ส่วนที่หนึ่ง* เป็นภาพทางสังคมวัฒนธรรมที่มีลักษณะคล้ายภาพนิ่งเป็นตัวตั้ง และ*ส่วนที่สอง* เป็นการคลี่คลายเปลี่ยนแปลงของสังคมวัฒนธรรมในเวลาต่อมา ขั้นแรกจะต้องอธิบายให้เห็นว่า ระบบ สถาบัน หรือเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง กำเนิดและ/หรือดำรงอยู่อย่างไร เป็นการศึกษารายละเอียดต่าง ๆ ในลักษณะคล้ายภาพนิ่งเป็นตัวตั้ง ขั้นตอนต่อไปก็ต้องอธิบายว่า ระบบ สถาบัน หรือเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงคลี่คลายไปสู่ลักษณะใดอย่างไร ในระยะต่อมา ภาพทั้งสองส่วนนี้ เมื่อนำมาประกอบกันก็จะเห็นการเปลี่ยนแปลงในสังคมวัฒนธรรมที่กำลังศึกษา (ยงยุทธ ชูแว่น, 2562)

ในการศึกษาเรื่องเล่าสงครามระหว่างสยามกับไทรบุรี ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทางประวัติศาสตร์มาประกอบการศึกษา และทดลองนำแนวการวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาเป็นแบบอย่างในการพิจารณาข้อมูล เพราะพบว่าปัจจุบันเรื่องเล่าส่วนหนึ่งยังคงได้รับการสืบทอดแบบมุขปาฐะ เพื่อบอกเล่าเหตุการณ์และถ่ายทอดความคิดความเชื่อของกลุ่มคนเช่นเดิม แต่ก็มีคนนำเรื่องเล่าเดิมหลายเรื่องมาใช้ในบริบทและด้วยวัตถุประสงค์ใหม่ ผลการศึกษาเรื่องเล่ากลุ่มนี้โดยรวมจึงทำให้ทราบเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสงคราม ซึ่งเกิดขึ้นในพื้นที่ต่าง ๆ อีกทั้งเข้าใจความหมายทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงความคิดความเชื่อและความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคน ทั้งในประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องเล่ากับสถานที่สำคัญในท้องถิ่น ประเด็นเส้นทางโบราณ เส้นทางเดินทัพ และเส้นทางจาริกแสวงบุญทางสายเดียวกัน ประเด็นการตั้งถิ่นฐานของมุสลิมและการผสมผสานทางวัฒนธรรมในพื้นที่ภาคใต้ และประเด็นการต่อรองความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐสยามกับรัฐมลายู นอกจากนี้ยังทำให้เห็นการนำเรื่องเล่าเดิมมาใช้ในบริบทและวัตถุประสงค์ที่เปลี่ยนไป อันส่งผลให้คติชนเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัตในสังคมร่วมสมัย ไม่ว่าจะเป็นการนำเรื่องเล่ามาใช้ใน การสร้างสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น เป็นทุนทางวัฒนธรรมในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ใช้ในการถ่ายทอดอุดมการณ์ทางการเมืองการปกครองของภาครัฐ ใช้ในการสร้างความเชื่อและพิธีกรรมใหม่ และนำเสนอเรื่องเล่าในสื่อรูปแบบใหม่

อาจกล่าวได้ว่า การนำวิธีการศึกษาทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มุ่งศึกษาสภาพสังคมวัฒนธรรมที่มีลักษณะคล้ายภาพนิ่งเป็นตัวตั้ง และวิเคราะห์การคลี่คลายของสังคมวัฒนธรรมในเวลาหลังจากนั้น มาเป็นแบบอย่างในการศึกษาคติชนในเชิงพลวัตเช่นนี้ ทำให้เข้าใจรูปแบบ เนื้อหา ความหมาย ตลอดจนความเปลี่ยนแปลงของคติชนในเชิงกระบวนการ และได้ผลการศึกษาที่มีมิติมากยิ่งขึ้น

2.2 นำวิธีการศึกษาทางคติชนวิทยามาประกอบวิธีการศึกษาทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

เรื่องเล่าสงครามระหว่างสยามกับไทรบุรีเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในแง่บอกเล่าเหตุการณ์ในอดีตที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น ซึ่งแสดงให้เห็นสภาพด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมสมัยนั้น อย่างไรก็ตาม การศึกษาทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมองว่าข้อมูลคติชนวิทยาที่รวบรวมได้ไม่สามารถนำมาใช้ได้ทันที การเข้าใจความหมายของข้อมูลคติชนวิทยา ผู้ศึกษาจะต้องนำมาวิเคราะห์ตีความเสียก่อน โดยอาศัยวิธีการทางคติชนวิทยา (ยงยุทธ ชูแว่น, 2562) ข้อสังเกตข้างต้น ยังหมายความว่า วิธีการหรือวิธีการศึกษาในทางคติชนวิทยาไม่ได้มีประโยชน์แค่เพียงเป็นเครื่องมือให้นักคติชนวิทยาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคติชนวิทยาประเภทต่าง ๆ เท่านั้น หากแต่ผู้ศึกษาในสาขาวิชาอื่น ๆ ก็สามารถนำวิธีการศึกษาในทางคติชนวิทยาไปใช้ในการศึกษานิทานพื้นบ้าน เพลงพื้นบ้าน ปริศนาคำทาย

การละเล่นและการแสดงพื้นบ้าน ความเชื่อและประเพณี ตลอดไปจนถึงวัฒนธรรมวัตถุในแง่มุมที่ตื้นตื้นใจได้

กล่าวเฉพาะการศึกษาในทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ข้อมูลคติชนวิทยา โดยเฉพาะประเภทนิทานพื้นบ้านเป็นกลุ่มข้อมูลหนึ่งที่นักประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสนใจ เพราะข้อมูลเหล่านั้นนอกจากจะบอกเล่าเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นในท้องถิ่นแล้ว ยังสอดแทรกความคิด ความเชื่อของผู้คนในท้องถิ่นนั้น ๆ ไว้ด้วย อย่างไรก็ตาม การจะเข้าใจความหมายของข้อมูลคติชนวิทยาต้องนำวิธีการศึกษาในทางคติชนวิทยามาเป็นกรอบความคิดในการวิเคราะห์ตีความเสียก่อนอย่างทีนักวิชาการกล่าวไว้ เมื่อสำรวจวิธีการศึกษาทางคติชนวิทยาที่น่าจะนำมาใช้ในการศึกษาความหมายของนิทานพื้นบ้านซึ่งเป็นกลุ่มข้อมูลหนึ่งที่นักประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสนใจ พบว่า มีอย่างน้อย 2 วิธีการที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้เป็นอย่างดี ดังนี้

วิธีการที่หนึ่ง นำวิธีวิทยาการศึกษาอนุภาคมาประกอบวิธีการศึกษาทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คำว่า อนุภาค (motif) ในทางคติชนวิทยา หมายถึง องค์ประกอบเล็ก ๆ ในนิทานที่มีลักษณะเด่นเป็นพิเศษซึ่งทำให้เกิดการจดจำและเล่าสืบทอดต่อ อนุภาคแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ตัวละครที่มีคุณสมบัติพิเศษ วัตถุสิ่งของที่มีลักษณะพิเศษหรือแปลกผิดธรรมดา และเหตุการณ์ที่มีลักษณะพิเศษ (ประคอง นิมานเหมินท์, 2545) การศึกษานิทานพื้นบ้านโดยนำวิธีวิทยาการศึกษาอนุภาคมาใช้ สามารถทำได้หลายวิธี ศิราพร ณ ถลาง ได้เสนอวิธีการนำวิธีวิทยาการศึกษาอนุภาคมาใช้วิเคราะห์เนื้อหาของนิทานพื้นบ้าน โดยเลือกอนุภาคที่น่าสนใจในนิทานเรื่องหนึ่งมาศึกษาหรือวิเคราะห์อนุภาคที่ปรากฏซ้ำในนิทานหลาย ๆ เรื่อง เพื่อที่จะพิจารณาว่า อนุภาคนั้น ๆ สะท้อนความคิดความเชื่อทางวัฒนธรรมของผู้เป็นเจ้าของนิทานเรื่องนั้น ๆ อย่างไร (ศิราพร ณ ถลาง, 2563)

เนื่องจากการศึกษานิทานพื้นบ้านในฐานะเรื่องเล่าของกลุ่มคน ในทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจะมุ่งวิเคราะห์เนื้อหาและความหมายของเรื่องเล่า เมื่อนำวิธีวิทยาการศึกษาอนุภาคมาใช้ศึกษาเรื่องเล่าสงครามระหว่างสยามกับไทรบุรี ทำให้พบอนุภาคตัวละคร อนุภาควัตถุสิ่งของ และอนุภาคเหตุการณ์ ในเรื่องเล่า ดังนี้ *อนุภาคตัวละคร* เช่น เจ้าพระยานคร (น้อย) แม่ทัพเมืองนครศรีธรรมราช พระปลัดจ้อย แม่ทัพเมืองพัทลุง ปังลิ้มอ เจ๊ะเต๊ะ แม่ทัพเมืองสตูล จอมไชยภักดี และพระยาพิชัยสงคราม ทหารกล้าของเมืองนครศรีธรรมราช *อนุภาควัตถุสิ่งของ* เช่น ปืนใหญ่ของฝ่ายสยาม วัตถุมงคลเหรียญพิฆาตไพร่ที่ปลุกเสกให้ทหารสยามติดตัวไปสงคราม และ*อนุภาคเหตุการณ์* เช่น การนำหยวกมาสร้างค่ายป้องกันข้าศึก การแกล้งเสียชีวิต ในสนามรบ ผู้วิจัยได้เลือกอนุภาคตัวละครสำคัญในเรื่องเล่าหลายเรื่องมาพิจารณา พบว่า เหตุที่ตัวละครดังกล่าวได้รับการบอกเล่าสืบต่อกันมากก็เพราะตัวละครมีลักษณะพิเศษ ไม่ว่าจะเป็นกล่าหาญ เก่งกาจในการรบ เฉลียวฉลาด มีวิชาอาคม หรือพันทางไม่เข้า อีกทั้งในการเล่าเรื่องราวของตัวละครก็ไม่เพียงนำเสนอให้เห็นคุณสมบัติพิเศษของตัวละครเท่านั้น หากยังยกย่องตัวละครในฐานะวีรบุรุษด้วย ทั้งนี้ การศึกษาวีรบุรุษ

ในวัฒนธรรมต่าง ๆ จะทำให้ทราบอุดมคติของวัฒนธรรมที่วัฒนธรรมนั้นยึดถือ เมื่อนำวิธีวิทยาการศึกษาอนุภาคมาใช้ศึกษาอนุภาคตัวละครในเรื่องเล่าสงครามระหว่างสยามกับไทรบุรี จึงทำให้ทราบค่านิยมของกลุ่มคนต่าง ๆ ในสมัยนั้น รวมถึงสิ่งที่สังคมพยายามรักษาและสืบทอดมาถึงสมัยนี้

วิธีการที่สอง นำแนวคิดเรื่องระบบคิดแบบคู่ตรงข้าม (binary opposition) ในทฤษฎีโครงสร้างตำนานของโคลด เลวี-สเตราส์ มาประกอบวิธีการศึกษาทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ระบบคิดนี้เป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีโครงสร้างนิยม (Structuralism) ที่มองว่า นิทานพื้นบ้านเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของกลุ่มคน นิทานพื้นบ้านจึงเป็นผลผลิตและเป็นตัวแทนความคิดของกลุ่มชนนั้น ๆ โดยรวม การศึกษานิทานเชิงโครงสร้างวางอยู่บนความคิดที่ว่า หากนำนิทานแต่ละประเภทหรือนิทานในแต่ละวัฒนธรรมมาวิเคราะห์หาโครงสร้างเบื้องต้นสักก็จะพบว่า นิทานพื้นบ้านในแต่ละวัฒนธรรม มีโครงสร้างเบื้องต้นหรือ “ไวยากรณ์” ของตนที่สะท้อนทั้งระบบคิดเชิงโครงสร้างที่เป็นสากลในฐานะที่เป็นมนุษย์ และระบบคิดเชิงวัฒนธรรมที่สะท้อนลักษณะเฉพาะของแต่ละกลุ่มคน

ระบบคิดแบบคู่ตรงข้ามมีที่มาจาก เลวี-สเตราส์ เชื่อว่า ตำนานปรัมปราทั่วโลกมีเนื้อหาคล้ายกัน คือ เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับธรรมชาติและอำนาจเหนือธรรมชาติ ส่วนใหญ่มีวิธีผูกเรื่องและเลือกตัวละครที่มีลักษณะเป็นคู่ตรงข้ามกันมาใช้ในการบอกเล่าเรื่องราว ตำนานปรัมปราในสังคมต่าง ๆ จึงสะท้อนวิถีคิดของมนุษย์ที่เป็นสากล อันเป็นตรรกะในเชิงตำนานและเป็นวิธีการสื่อสารด้วยภาษาเฉพาะ หากนำตำนานปรัมปราทั้งหมดของกลุ่มชนใดกลุ่มชนหนึ่งมาวิเคราะห์ จะพบโครงสร้างทางความคิดที่นำไปสู่การตีความหา “สาร” ที่บรรพชนกลุ่มนั้นต้องการสื่อให้คนรุ่นหลังได้รับรู้ โดย “สาร” นี้มักแสดงถึงความขัดแย้งที่อยู่ในใจของบรรพชน วิธีการวิเคราะห์ “สาร” อาจเริ่มต้นจากแยกตำนานปรัมปราออกเป็นหน่วยย่อย ๆ แล้วค้นหาคู่ตรงข้ามที่แฝงอยู่ในลักษณะของตัวละครหรือพฤติกรรมของตัวละครที่ปรากฏซ้ำ ๆ ในตำนานเรื่องต่าง ๆ การค้นพบคู่ตรงข้ามในตำนานปรัมปราจึงสามารถทำให้ทราบถึงความขัดแย้งที่อยู่ในใจของบรรพชนผู้ส่งสารได้ (ศิริพร ณ ถลาง, 2563) ผู้วิจัยได้นำระบบคิดแบบคู่ตรงข้าม มาใช้วิเคราะห์เรื่องเล่าสงครามระหว่างสยามกับไทรบุรี ทำให้พบคู่ตรงข้ามที่สำคัญในเรื่องเล่า ดังนี้

ฝ่ายสยาม	ฝ่ายไทรบุรี
เจ้าเหนือแผ่นดิน	เมืองประเทศราช
หัวเมืองที่อยู่ฝ่ายสยาม ได้แก่	หัวเมืองที่อยู่ฝ่ายไทรบุรี ได้แก่
นครศรีธรรมราช สงขลา พัทลุง	ปัตตานี กลันตัน ตรังกานุ
เจ้าอาณาจักร	กบฏ
ชาวพุทธ	มุสลิม

เมื่อนำคู่ตรงข้ามเหล่านี้มาพิจารณาร่วมกับประวัติศาสตร์สงครามตามที่บ้านทีกในเอกสาร ทำให้ทราบความหมายในระดับลึกที่แสดงถึงความขัดแย้งระหว่างรัฐสยามกับรัฐมลายู ซึ่งประเด็นนี้ไม่ได้บอกกล่าวไว้อย่างชัดเจนในเรื่องเล่า หากแต่ต้องวิเคราะห์ตีความด้วยวิธีการที่แสดงมา จึงจะทำให้ทราบความหมายที่ซ่อนเร้นอยู่

อภิปรายผล

การศึกษาเรื่องเล่าสงครามระหว่างสยามกับไทรบุรี โดยนำวิธีการศึกษาเรื่องเล่าวิธีวิทยาการศึกษาอนุภาคในทางคติชนวิทยา ทฤษฎีโครงสร้างตำนานของโคลด เลวี-สเตราส์ แนวคิดในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และแนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างคติชนวิทยากับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น มาเป็นกรอบความคิดในการศึกษา เพื่อแสวงหาวิบุรณการความรู้ในทางคติชนวิทยาและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ทำให้พบแนวทางบูรณาการความรู้ระหว่างสองสาขาวิชาดังกล่าว จำนวน 2 แนวทางสำคัญ ดังนี้

แนวทางที่หนึ่ง บูรณาการโดยนำข้อมูลมาเชื่อมโยงกันในชั้นศึกษาวิเคราะห์ หากนำข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาเชื่อมโยงในการวิเคราะห์และตีความข้อมูลคติชนวิทยา ทำให้เข้าใจความหมายของข้อมูลคติชนวิทยาในแง่มุมที่หลากหลาย ขณะที่หากนำข้อมูลคติชนวิทยามาเชื่อมโยงในการศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ทำให้เข้าใจข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่แสดงให้เห็นพัฒนาการของชุมชนได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

แนวทางที่สอง บูรณาการโดยนำวิธีการศึกษามาประกอบกัน หากนำวิธีการศึกษาทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาประกอบวิธีการศึกษาทางคติชนวิทยา ในลักษณะการนำวิธีการศึกษาทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มุ่งศึกษาสภาพสังคมวัฒนธรรมที่มีลักษณะคล้ายภาพนิ่งเป็นตัวตั้ง และวิเคราะห์การคลี่คลายของสังคมวัฒนธรรมในเวลาหลังจากนั้น ทำให้เข้าใจพลวัตของเรื่องเล่าและได้ผลการศึกษาที่มีมิติมากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันหากนำวิธีการศึกษาทางคติชนวิทยามาประกอบวิธีการศึกษาทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยนำวิธีวิทยาการศึกษาอนุภาค และแนวคิดเรื่องระบบคิดแบบคู่ตรงข้าม ในทฤษฎีโครงสร้างตำนานของ โคลด เลวี-สเตราส์ มาประกอบวิธีการศึกษาทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ทำให้ทราบความคิดความเชื่อของกลุ่มคนและความหมายในระดับลึกของเรื่องเล่าได้ดีขึ้น

ข้อค้นพบข้างต้นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาเรื่องเล่าในท้องถิ่นในเชิงสหวิทยาการได้ต่อไป กล่าวคือ เนื่องจาก “สหวิทยาการ” (interdiscipline) เป็นกรอบการศึกษาทางวิชาการรูปแบบหนึ่งที่เชื่อมโยงความรู้จากศาสตร์ของหลายสาขาทั้งในเรื่องของการศึกษาและการปฏิบัติ โดยบูรณาการความรู้เชิงวิชาการ ระเบียบวิธีวิจัย หรือมุมมองสาขาวิชาต่าง ๆ ตั้งแต่ 2 สาขาขึ้นไป เพื่อนำไปสู่เป้าหมายในการศึกษาร่วมกันสหวิทยาการจึงเป็นความพยายามของนักวิชาการและนักวิจัยที่จะใช้องค์ความรู้จากศาสตร์หลายสาขาที่ประกอบด้วยหลายมุมมองมาพัฒนากรอบการศึกษาขึ้นใหม่ เพื่ออธิบายและแสวงหาความรู้

ที่มีความหลากหลายยิ่งขึ้น (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2559) ฉะนั้น แนวทางบูรณาการความรู้ในทางคติชนวิทยาและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ได้จากการศึกษานี้ จะยังประโยชน์ต่อวงวิชาการทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ในแง่เป็น “เครื่องมือ” ที่สามารถนำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูลทางวัฒนธรรม เพื่อทำความเข้าใจความคิดความเชื่อของกลุ่มคน และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในสังคมในแง่มุมมองที่หลากหลายมากขึ้น ดังที่ผู้วิจัยได้นำแนวทางบูรณาการดังกล่าวมาใช้ในการวิจัยเรื่องเล่าสงครามระหว่างสยามกับไทรบุรี ก็พบว่าสามารถนำมาใช้ในการศึกษาได้เป็นอย่างดี ทำให้เข้าใจความหมายของเรื่องเล่าในทางคติชนวิทยาและอธิบายพัฒนาการของชุมชนในทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้จากอีกทางหนึ่ง

ประโยชน์ที่ได้รับจากการนำสหวิทยาการมาใช้ศึกษาคติชนในครั้งนี้ ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ บุญสมหญิง พลเมืองดี เรื่อง สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง: ประวัติศาสตร์กับมุมมองทางคติชนวิทยา ซึ่งถือว่าเป็นผลงานที่ศึกษาพระราชประวัติและผลงานของสมเด็จพระเจ้าปราสาททองในเชิงสหวิทยาการ ทั้งในทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี วรรณคดี วรรณกรรม ศาสนา ศิลปะ ภูมิศาสตร์ และคติชนวิทยา ทำให้ได้ข้อมูลใหม่จากแหล่งต่าง ๆ มาเติมเต็มประวัติของสมเด็จพระเจ้าปราสาททองให้กระจ่างชัดขึ้น (บุญสมหญิง พลเมืองดี, 2552) นอกจากนี้ ยังทำให้เห็นว่าความรู้ในทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์สามารถนำมาบูรณาการในการวิจัยด้วยกันได้ ดังนั้น ในการวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ นอกจากจะนำความรู้และวิธีการจากสาขาวิชาหนึ่งมาใช้ในการศึกษาแล้ว อาจนำข้อมูลและวิธีการศึกษาจากอีกสาขาวิชาหนึ่งที่สอดคล้องกันมาบูรณาการประกอบการศึกษาด้วย อันจะทำให้เข้าใจความหมายของข้อมูลและอธิบายเชื่อมโยงไปสู่ประเด็น ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ดียิ่งขึ้น

อย่างไรก็ดี ปรีชา ช้างขวัญยืน มีข้อเสนอว่า การวิจัยแบบสหวิทยาการเป็นการวิจัยที่อาศัยความรู้ตั้งแต่สองสาขาวิชาขึ้นไป นักวิจัยจึงต้องมีความรู้มากกว่าหนึ่งสาขาวิชา และอย่างน้อยหนึ่งสาขาวิชาจะต้องเป็นสาขาวิชาที่เชี่ยวชาญเฉพาะ หรืออาจจะต้องวิจัยเป็นคณะที่ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่าง ๆ เพื่อให้งานวิจัยมีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับในวงกว้าง (ปรีชา ช้างขวัญยืน, 2545)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

แนวทางบูรณาการความรู้ระหว่างสาขาวิชาคติชนวิทยากับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาเรื่องเล่าในท้องถิ่นในเชิงสหวิทยาการได้ต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

เหตุการณ์สงครามระหว่างสยามกับไทรบุรีเกี่ยวข้องกับผู้คนในรัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซียด้วย หากได้เก็บข้อมูลเรื่องเล่าจากผู้คนในรัฐเกดะห์มาศึกษา น่าจะทำให้ทราบ

รายละเอียดของเหตุการณ์จากอีกพื้นที่หนึ่ง และเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้คนที่เกี่ยวข้องกับการต่อสู้ครั้งนั้นจากหลากหลายแง่มุม

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2563). การคิดเชิงบูรณาการ. กรุงเทพมหานคร: ชัคเชส.
- ทวีศักดิ์ ล้อมลิ้ม. (2515). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับหัวเมืองประเทศราชมลายูในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. 2325-2411). ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. วิทยาลัยวิชาการศึกษา.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2536). การแสดงปาฐกถาพิเศษ ป่วย อังภากรณ์ ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บุญสมหญิง พลเมืองดี. (2552). สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง : ประวัติศาสตร์กับมุมมองทางคติชนวิทยา . พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.
- ประคอง นิมมานเหมินท์. (2545). นิทานพื้นบ้านศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน. (2545). งานวิจัยแบบสหวิทยาการ. วารสารวิธีวิทยาการวิจัย, 15(3), 361-377.
- พรชัย นาคสีทอง. (2548). การศึกษาจดหมายเหตุหลวงอุดมสมบัติในฐานะที่เป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ไทย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พรรณงาม เก้าธรรมสาร. (2550). นครศรีธรรมราชกับหัวเมืองมลายู (ไทรบุรี) ในต้นรัตนโกสินทร์ทัศนะจากเอกสารต่างประเทศ. ใน ยงยุทธ ชูแว่น (บรรณาธิการ). คาบสมุทรไทยในราชอาณาจักรสยาม : ประวัติศาสตร์ตัวตนของภาคใต้สมัยอยุธยาถึงต้นรัตนโกสินทร์. กรุงเทพมหานคร: นาค.
- พระครูกันตยาภิวัฒน์. (15 มกราคม 2565). ประวัติบ้านค่ายและค่ายชาวไท. (พลกฤษณ์ วสีวิวัฒน์, ผู้สัมภาษณ์)
- พอพล อุบลพันธุ์. (2563). จอมไชยภักดีพลเดช (ชุด) ตำนานนักรบคนสำคัญของเมืองนครศรีธรรมราช. สารนครศรีธรรมราช, 50(55), 28-33.
- ยงยุทธ ชูแว่น. (2562). ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไทย (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ยิปซี กรุ๊ป.
- วศิน ปัญญาอุตรตระกูล. (2562). ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น : วิธีการศึกษาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ศิราพร ณ ถลาง. (2558). บทนำ เล่าเรื่อง เรื่องเล่า. ใน ศิราพร ณ ถลาง (บรรณาธิการ). เรื่องเล่าพื้นบ้านไทย ในโลกที่เปลี่ยนแปลง. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

- ศิริพร ณ ถลาง. (2563). ทฤษฎีคติชนวิทยา: วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2559). สหวิทยาการเพื่อการวิจัยและพัฒนา กับมุมมองในการพัฒนาการเมือง. วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 3(1), 35-48.
- อาทิตย์ เจียมรัตตัญญู. (2564). คติชนวิทยากับประวัติศาสตร์: ข้อสังเกตเบื้องต้นจากประวัติศาสตร์นิพนธ์ ฟิลิปปีนส์. เรียกใช้เมื่อ 15 พฤษภาคม 2565 จาก <https://www.arts.Chula.ac.th/folklore/index.php/2020/06/04/writerandhistory/>
- อำพร ธุระเจน. (2521). ประวัติของชื่อตำบลและหมู่บ้านในเขตอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อุดม นิปரியาย. (2521). นครศรีธรรมราชกับการปกครองหัวเมืองมลายู ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2367-2394). ใน วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Winstedt, R. O. (1920). History of Kedah. Journal of the Straits Branch of the Royal Asiatic Society, 81(2), 29-35.